

GLAD I SVIJEST

NA KOPRIVAMA PORED BOGATIH SKLONIŠTA HRANE

K-oridorom između Prenja i Bjelašnice prošle su naše četiri divizije i oko 4.000 ranjenika. Neprijatelj je kao i svuda opustošio sve do čega je došao. Pa ipak narod je ovim našim jedinicama dao sve što je još mogao dati. Sada na začelju tim koridorom prolazi naša jedinica (3. krajiška brigada) kao zaštitnica. Ambari i torovi prazni. Dosta naselja je napušteno. Oni neprijateljski raspoloženi ili zavedeni pobjegli su sa neprijateljem. Neki su i silom otjerani. A oni, od naših, koji su ostali, i sami gladuju. Međutim, njihovi gladuju samo pred nama.

Održavaju se savjetovanja, izvode se ekonomske akcije; intendanti trljaju glavu, ali hrane nema, borci gladuju. Partija preuzima glavnu riječ. Postavljaju se partijski zadaci pred komuniste, pred borce — gladovati i izdržati. Izvršiti zadatak, a ne iskriviti liniju Partije, liniju revolucije.

Vrhovni komandant izdaje posebnu naredbu: »... Obzirom na ozbiljnost situacije i na pasivnost terena, formirati posebne komisije za snabdjevanje. Pojedinci ne smiju pribavljati za sebe hranu. Prekršaje strogo kažnjavati...«

Komisije izvršavaju svoje zadatke. Greške se ne prave, ali hrane nema. Borci gladuju i ratuju. Štite glavnu grupaciju, Vrhovni štab i ranjenike.

Naš intendant ne spava. Dan-noć trči, traži, smišlja šta da radi, šta da predloži štabu. Kako da se stvori hrana bar za jedan dan, bar za jedan ručak. Bar toliko da se borcima simbolično pokaže da se o njima vodi briga.

Dvojica boraca su prekršili Titovu naredbu. Sami su išli da traže hranu i da se snabdijevaju. Uzeli su nešto na svoju ruku. Seljak ih je prijavio. Ovaj slučaj pogoršava i onako tešku situaciju. Prijeti opasnost da se i ostali borci povedu za njima.

Slučaj se razr.latra. Formiran je i vojni sud. Donosi se odluka. U ime jedinice sud presuđuje najtežu kaznu. Izvršena je pred vojničkim strojem i narodom toga kraja.

Izdržati i izvršiti zadatak! Poslaće nam smjenu — odmorniju i nahranjenu jedinicu. A mi ćemo krenuti naprijed, tući neprijatelja, oteći mu hrane i najesti se. — To je zaključak na svim konferencijama.

Trojica su već dezertirala. To je prvi slučaj u jedinici. Intendant predlaže štabu ekonomske akcije. Štab usvaja. Borci napadaju neprijatelja, potiskuju ga sa položaja, ali do hrane ne dolaze!

Održavamo danonoćno konferencije sa domaćinima koji su se zatekli kod svojih kuća. Svi sliježu ramenima. Kunu se u djecu: »Nemamo ni sami šta da jedemo. Dali bi da imamo«.

Prikupljaju se i podaci o neprijateljima, o onima čiji su sinovi u četnicima ili ustašama. Ali ni oni »nemaju ništa«. Nemaju ili ne daju.

Intendant predlaže štabu da se seljacima pomogne pri oranju. Štab usvaja... Partizanski konji oru, a gladni borci ih tjeraju. Možda oru i zemlju četnika neprijatelja. Nekome je sin u četnicima i bori se protiv ovog gladnog partizana koji ore sa njegovim ocem.

Tako jedan borac ore na njivi sina-četnika čiji otac sije i razmišlja o poštenju i pomoći partizana. Sunce se bližilo zahodu, a i sjetva je već pri kraju. Najednom, pucanj iz šume. Jedan, dva, tri kuršuma zariše se u brazde. Seljak baci torbu sa nešto preostala kukuruza, uhvati partizana za ruku i potrčaše za jednu gomilu kamenja. Pucnjava prestade. Seljak se podiže i uze torbu iz koje se kukuruz prosuo.

— Ajdemo, nećemo braniti. Nećemo, nemamo za koga. Nek ne nikne. Neka ne rodi. Nema za koga!

Partizan povede svoje konje i uputi se u jedinicu, a seljak poguren, ode svojoj kući. Pala je noć, a seljak ne spava. Zna ko je pucao — njegov sin četnik. Zašto? Zato što su mu partizani uzorali njivicu. Iz razmišljanja trže ga kucanje na prozoru.

— Ja sam . . . otvori, samo da ti nešto kažem.

Poznaje glas. To je njegov sin. Ustaje i otvara prozor.

— Slušaj ... ti si orao danas se partizanima. To sam ja vidio, a vidjeli su i drugi. Ja neću da mi kažu da mi je otac izdajnik! Oni će te ubiti. A ako te oni ne ubiju, ubiću te ja. Toliko i — laku noć!

Kada je pitanje ishrane bilo najkritičnije obaviješteni smo preko odbornika da dva bogata brata, četnički nastrojena, imaju sakrivene veće količine hrane. Do njihovih kuća i imanja dolazi se kanjonom uz samu rječicu. Prilaz je skriven, kuće se ne vide te niko nije navraćao. Partizani im nisu ništa uzeli, a neprijatelji ih čuvaju jer su im sinovi sa njima. Odmah uz kuće su dvije staje i torovi sa brstom za stoku ispod kojeg, prema obavještenju, kriju krompir. A više kuće je pećina sa skrivenim žitom. Imaju i dosta stoke.

Čim je odbornik otišao, intendant je probudio svoje ljudstvo i krenuo.

— Lako smo našli potok i klisuru na njemu — priča poslije intendant. Kad smo prošli kroz klisuru, puteljkom kojim mogu samo pješaci i tovarna stoka, pred nama se ukaza pitoma zaravan oivičena svud naokolo brdima, sa nekoliko kuća i staja. Ovdje je trava već počela da zeleni. U podnožju naselja prema potoku nalazili su se voćnjaci, a preko potoka oranice opasane livadama.

— Drugovi, ovdje nema gladi — uzviknu radosno intendant. Tu ćemo naći rješenje.

Odmah na izlasku iz klisure pojavi se kolski put, oivičen sa obje strane zelenom živicom od bagrema. A oko živice sa obje strane puta borci naše 1. čete beru koprive. Na pitanje intendanta šta rade, odgovoriše: »Eto beremo za ručak«.

Pred jednom stajom, intendant se susreo sa komesarom čete koji ga smješkajući se dočeka.

— Šta nam носиš, spasioče?

— Došao sam, da ovdje uzmem za cijelu jedinicu. Čuli smo da se vi dobro hranite, a ostali još uvijek gladuju! — odgovori intendant.

— Pa dobro, ako uspiju moji ljudi da naberu dosta kopriva, ja nemam ništa protiv da podijelimo. Samo se bojim da ipak neće biti dosta za cijelu jedinicu. Opasli smo već za ovih sedam dana, koliko smo ovdje.

— I vi sedam dana jedete koprive? — kao začuđeno će intendant.

— Nego šta misliš! Ma nijesmo se mi odmah ni sjetili tog đavola, pa smo dva dana bili bez ičega, nego nas ovi domaćini nagovoriše. — Berite, vele, koprive, to je dobra stvar, inače vam nemamo šta dati za jelo! I oni su ti sirotinja, sve im, vele, neprijatelj opljačkao. I oni beru koprive i kuvaju kao i mi. Dadnu nam po šaku kukuruznog brašna te pospemo po koprivama i, da vidiš, nekako se može. Pošteni su to ljudi, ali šta ćeš, nemaju ni sami.

— Danas ćeš se najesti, komesare, i ti, i tvoja četa i cijela jedinica! — reče mu intendant, našta se ovaj nasmiješi sa nevjericom. Reče mu da pozove domaćine.

Kurir ode po domaćine, a komesar izvadi kutiju sa cigaretama i ponudi intendanta:

— De ti imaš vezu sa Talijanima, kad pušiš njihove cigarete? — pita ga intendant.

— Ne znam, pravo da ti kažem, otkuda im; to mi je dao jedan od domaćina — veli komesar.

Kad domaćini dođoše, komesar se pozdravi s njima, kao njihov stari poznanik, a onda im predstavi intendanta.

— Drago mi je! — reče jedan od njih. Eto, činimo što možemo. Znamo mi šta je vojska, ali i mi sami gladujemo. Neprijatelj, brate, sve opustio. Sreća, ostadoše kuće pa čovjek ima de glavu da skloni. . .

— Da, da! . . . A velite, neprijatelj opustio. Nego, molim vas, koji je to vaš neprijatelj? — upade mu intendant u riječ.

Domaćin se očito iznenadi ovakvim pitanjem te nekako zbunjeno promuća:

— Pa . . . pa neprijatelj, zna se ko je neprijatelj.

— Ma, mi znamo ko je neprijatelj, odnosno ko je neprijatelj naroda, ali me interesuje koga vi smatrate neprijateljem?

— Pa . . . Švabe i . . . i ustaše — jedva promuća domaćin.

— A Talijane i četnike? — De njih ubrajate?

— Pa . . . i . . . oni. I oni su neprijatelji, ako prave zlo narodu!

— Vama, izgleda, nisu napravili zlo. Vas su poštedjeli! A i kako će vama praviti zlo, kad su vaši sinovi s njima? — otpoče intendant otvorenih karata. Vi ste poslali sinove u četnike da zajedno s Talijanima žare i pale. Da ubijaju nevine ljude, starce i djecu. Vi zato pušite talijanske cigarete. Krijete

hranu od gladnih partizana koji na vašem pragu ginu u borbi sa tim neprijateljima i za vašu slobodu. Savjetujete im da beru koprive i vi ih sami jedete, jer se bojite da vam ne pretražimo ambare ... A znate i stav naše Partije u pogledu samovoljnog uzimanja ... prisustvovali ste teškoj osudi one dvojice partizana zbog šačice krompira ... Sigurni ste da će vam sakrivena hrana i stoka ostati. Treba samo malo izdržati. Par dana pred tim gladnim partizanima glumiti i s njima jesti koprive. Oni će otići, a vaši sinovi će i dalje nekažnjeno sa Talijanima orgijati, žariti i paliti... pljačkati nedužni narod i vući vama — svojim očevima ... No, dosta o tome, pređimo na stvar. Vi imate sinove u četnicima. Je li tačno?

Braća su sve vrijeme ćutala i gledala preda se, a kad im intendant postavi ovo pitanje, pogledaše se i stariji odgovori.

— Tačno je!

— Na čijoj su oni strani i protiv koga se bore?

— Pa ... eto... otišli su sa Talijanima i bore se protiv vas. Mi smo im govorili, ali kad neće da slušaju, šta im mi možemo?

— Dobro! Jesu li oni po vašem mišljenju naši neprijatelji?

— Pa ... jesu. Čim se bore protiv vas, jesu. I oni vaši i vi njihovi neprijatelji.

— Kažnjavaju li oni partizanske familije? Kolju li i ubijaju njihove roditelje, žene, djecu?

— Mi nijesmo čuli da oni to rade, a za ostale četnike smo čuli.

— Imamo li i mi pravo da neprijatelju vratimo istom mjerom? Da palimo kuće, da ubijamo i koljemo njihove familije?

— Pa ... imate, ali ... vi kažete da ste narodna vojska i da se borite za narod. Vi kažete da se čak borite i za familije i djecu i takvih koji su protiv vas.

— A, vidite, kako vi to razumijete, kad se radi o vašoj koži! Jeste li vi već čuli neki slučaj da su partizani izvršili odmazdu nad četničkim familijama?

— Do sada nijesmo. Valja reći istinu. Što jest, jest.

— Eto vidite. Do sada nijeste čuli, a ni od sada nećete čuti. Partizani to ne rade. Ali ipak kažnjavaju neprijatelja i one koji mu pomažu. I vaše sinove ćemo kazniti. Oni su otvoreni

izdajnici i bore se na strani okupatora, protiv nas. I vas ćemo kazniti. Vi pomažete vaše sinove, a time pomažete i okupatora.

— Ja vas ne razumijem! — umiješa se onaj mladi. Kažete da partizani ne prave odmazde, a zatim kažete da ćete i nas kazniti. Ne znam zašto bi nas kažnjavali. Kažete da smo ih mi pomagali, a ja ne znam u čemu smo ih pomagali. Mi smo im govorili da ne idu, ali kad nijesu htjeli slušati, eto im sada pa nek se obračunavaju s vama kako znaju, i vi s njima, samo vi nas pustite na miru.

— Mi ćemo se s njima već obračunati kad se sretnemo u borbi. Vi se za to ne brinite. Ako se ne predaju, ako ne polože oružje i ne vrate se sami svojim kućama. Nego, mi imamo i drugo pravo. Mi imamo zakonsko i moralno pravo da materijalno kaznimo i one koji se s puškom bore protiv nas i one koji ih pomažu. A koliko vi sami pomažete i okupatora i svoje sinove, to ćete već na kraju i vi sami kazati.

— Oni nemaju ništa i sve što vidite, to je naše i ove nejake djece. Prema tome, ja ne znam kako bi ih mogli kazniti materijalno!

— A, sad se odričete svojih sinova i kažete da ih ne pomažete, a zar to nije pomoć, neprijatelju, kad krijete hranu od partizana i gledate ih kako gladuju . . .? I ne samo to. Koji je od vas bio donedavno u četnicima?

Braća se na ovo pitanje ponovo pogledaše, a zatim progovori stariji.

— Ja sam bio.

— Nije li to dovoljno da vas proglasimo narodnim neprijateljima i da vas kaznimo?

— Radite šta znate! — ljutito odgovori.

— Evo šta ćemo uraditi. Kazničemo vas po zasluži. Prodali ste se neprijatelju, izdali svoj narod. Borili ste se protiv narodne vojske i kazna vam sleduje. Ne odmazda, nego kazna materijalno.

— Možete nas samo pobiti, uzeti nam nemate šta. Kuće i zemlju ponijeti ne možete. Kuće i ovo staja možete popaliti, a nas pobiti. Drugom nas kaznom ne možete kazniti. Mi drugo nemamo sem kopriva, a koprive smo vam dali.

— Koprive ćemo ostaviti vama pa ih vi jedite, a mi ćemo uzeti žito, krompir i volove. A kazna može biti oštija i blaža.

Zavisno od vašeg držanja i iskrenosti. Ako budete iskreni i sami kažete šta sve imate, kazna može biti blaža, inače ako sami tražimo, uzećemo sve, sem najpotrebnijeg za djecu.

— Mi nemamo ništa i ja sam već rekao. Ako ne vjerujete, vi tražite i što nađete nosite.

— Dobro, kad je tako, počinjemo da tražimo.

Čim dođoše do prve gomile granja, pored staje starijeg brata, intendant upita:

— Sta ima ovdje?

— Pa valjda vidiš, nijesi slijep! — odgovori prilično drsko stariji brat. To su grane od brsta, a stoku su nam otjerale Švabe.

— To me iznenađuje! — upade intendant. Do sada su Švabe samo nas pljačkale, a sad počeli i vas — svoje saveznike! Torovi su vam veliki, mora da ste imali i veliko blago.

— Šta ima ispod ovih grana, da nije kakav trap krompira?

— Ja za njega ne znam i moj nije. Ako je neko drugi mogao da iskopa trap u mom dvorištu, a da ja za to ne znam, slobodno uzmite što nađete.

Borci skloniše grane i počеше otkopavati. Čim skidoše zemlju, ukazaše se daske od trapa. Kad skidoše i daske braća se opet pogledaše. Onaj mlađi bi, izgleda, nešto rekao, ali mu stariji daje znak da ćuti.

— Hoćemo li dalje tražiti? — upita intendant.

— Samo vi tražite! — ja sam svoje rekao i ne poričem, opet će stariji.

— Vidim ja da si čovjek od riječi — veli mu intendant. Kad je tako, da se pogodimo: u kuće i u staje uopšte nećemo zalaziti, a za ono što je van kuće i staja sakriveno i što kažeš da nije vaše, mi ćemo uzeti. Važi li?

— Ama ljudi, stanite! — poče opet mlađi, ali ga stariji prekide i reče da ono što je rekao, ne poriče.

— A sad, komesaru, dok mi po jednu popušimo, pošalji jedan vod u onu pećinu iznad kuće, neka i tamo pogledaju. Ona dva borca što su otkopavala trap uputi da pogledaju ispod druge gomile granja kod staje. Malo zatim, oni izvijestiše da je i pod onom gomilom trap sa krompirom. Na ovo se braća opet pogledaše.

— Nešto se vodnik dugo zadržao, vjerovatno u pećini nema ništa! — primjećuje intendant.

— Džabe mučite ljude, tamo nema ništa i . . . zar vam nije dosta ovo što ste već našli . . .

U tom stiže jedan borac i predade ceduljicu od vodnika. Intendant je glasno pročitao: »U pećini skladište žita i kukuruza. Ima ga dosta. Ima i bijelog brašna u nekim platnenim džakovima. Pećina ima dva dijela. U prvom nijesmo našli ništa. I kad smo mislili da je već napustimo, jedan borac je primijetio da je jedan poveći kamen nekako neprirodno uglavljen u jednu od stijena pećine. Jedva smo ga izvadili i otvorili drugi dio pećine. Tu je skladište«.

— Pošto ovo što smo pronašli nije ničije, budite ljubazni pa sačuvajte potvrdu koju ću vam dati, ako se ipak nekada javi vlasnik, da zna ko mu je to uzeo. Ako ne bude neprijatelj ili saradnik neprijatelja, već naš čovjek, to će mu poslije rata sve biti vraćeno ili plaćeno — završi intendant.

— Ne, brate Srbine, ako znaš za boga i za vjeru! — viknu stariji brat i raširi ruke. — Ne, ne ubijaj ovu nejač, ovu djecu. Ne, sve će pomrijeti od gladi!

— Pa mi od vas ništa ne uzimamo iako bismo imali pravo. Rekoste da je sve što nađemo tuđe.

— Razumiješ ti sve, i ja sad razumijem sve, nego da se mi kao ljudi nagodimo — opet će domaćin. Daj ruku i neka bude po pola! — navaljuje domaćin.

— Kako po pola? Ja uzimam na sebe odgovornost što diram »tuđu« imovinu, imovinu za koju se ne zna čija je. I kako sad da to dijelim s tobom po pola? — »čudi« se intendant.

— Prije svega, ja ipak mislim da smo ljudi i nemoj ići do kraja. Ti sve razumiješ i znaš o čemu se radi i sad daj da ipak to na neki način uredimo — upada domaćin.

— Ako baš hoćeš, možemo napraviti i drugu pogodbu ... ali dotjeraj prvo svu stoku ovamo. Bili ste oba u četnicima. Sad su vam sinovi u četnicima. Sarađivali ste sa okupatorom i pomagali ga.

— Idem! Idem i sve ću dotjerati. Djece mi, i posljednje bravče — potrča stariji.

— Čekajte ... Dajte jedno dijete koje će pokazati našim borcima gdje je stoka, pa će oni sa vašim čobanima sve dotjerati ...

Kad stariji pozva jednog dečaćića i naredi mu da se sva stoka dotjera, intendant ga ponovo zadržao.

— Pošto ste braća, a podjednako ste krivi, i kazne će vam biti jednake. Ali mi smo narodna vojska, a ne kao vaši... Mi

vam nećemo ostaviti djecu bez hljeba. Zato, neka se ostave za svakoga po dva vola, da imate čime zemlju uzorati. Vi recite djetetu koji volovi da vama ostanu. Zatim, nastavi intendant, sve krave i sve ovce ... i po tri ovna za priplod. A sve drugo, i volovi i junad i ovnovi, neka se dotjera ... Je li u redu, domaćine?

— Kao bog u redu! — odgovori ovaj zadovoljno. A i kako ne bi bio. Bio je već »alalio« misleći da će mu intendant uzeti sve, a ovako će dati dvadeset-trideset grla, a drugo mu ostaje. — Šta je to prema čitavom malu? — dodaje na kraju intendant.

— Donesi de, stara, onu rakiju, ali bolju! — viknu domaćin ženi. — I sira ... i šunku ... I daj odmah onaj veliki kotao od mlijeka i kuvaj puru za ove komesarove vojnike ... i dobro zamasti. Oćemo da popravimo ono što se može popraviti, jer sad vidim da su ovo ljudi i da je ovo stvarno narodna vojska ...

Koliko bi on još nabrajao i hvalio partizane, kajao se i naređivao ženi šta sve da donese, da ga intendant ne prekide:

— Polako, domaćine! Polako, još sve nije završeno. Nemoj opet prenagliti. .. Rakiju ćemo popiti i to donesi slobodno. Mislim da će nam svima prijati, a naročito komesaru poslije onih kopriva.

— Ko boga te molim, ne pominji mi više te proklete koprive! — upada opet seljak. Neće ih više jesti, ja ti garantujem. Koliko god ostanu ovdje, kao golubove ću ih hraniti, a komesar će poslije reći kako je bilo. Ja sam tek sada progledao i sad znam šta treba raditi.

— Mezeluke nikakve nećemo! — nastavi intendant. Šunku i sir vi ostavite za svoju djecu. Uostalom, možete i time, ako hoćete, častiti borce. To je vaša stvar. Ovo da se pura skuva za borce slažem se, i to da bude dobro zamašćena. Oni su to zaslužili, jer su im se sigurno koprive ogadile.

— Zaboravi te koprive ... preklinjem te.

Domaćica otrča te izdade naređenje da se kuva pura, a ona donese rakiju.

— Pijte, drugovi! Pijte, ja sam pogriješio, žaliću ali i ispraviti grešku.

Poneki borac uzme čašicu, malo popije, a poneki i odbije.

— Da završimo! — objavi intendant. — Dok čobani dotjeraju stoku, da mi svršimo druge poslove. Treba što prije nahraniti i ostale borce.

— Koliko vi imate čeljadi, oba zajedno? Ili ne, svaki posebno. Pravilnije je. Ne računajući, naravno, onu dvojicu što su u četnicima. Njihove dijelove ćemo uzeti sve. A vama i ostaloj čeljadi ćemo ipak nešto ostaviti. Ostavićemo vam žita za sjeme koliko treba. Dalje, za svakog člana porodice po pola kilograma dnevno do nove ljetine. Krompira isto tako. Od stoke ono što smo se već dogovorili. Na sve to ću vam izdati potvrdu da vam je konfiskovano, pošto ste sarađivali sa neprijateljem. Ako vam se sinovi vrate i polože oružje još dok smo ovdje, dođite kod nas u štab, zamijeniću vam potvrde i izdati druge, da vam je sve to rekvirirano i to će vam se poslije rata ili vratiti ili platiti. Je li pravilno?

Seljak baci flašu sa ostatkom rakije, zaleti se i poljubi intendanta:

— Pravilno . . . Hvala vam i svakom ću ovo ispričati. Pravedni ste...

— Kako to misliš — pravedni? — pita ga intendant?

— Evo kako? Ja sam bio godinu dana intendant u četničkom odredu. Mi tako nijesmo radili, već smo uzimali i kad nam treba i kad nam ne treba, i što nam treba i što nam ne treba. Nijesmo pitali ni koga on ima, ni koliko njemu treba. Ono što nam nije trebalo to smo uništili. Ja, istina, nijesam palio. To su drugi radili, a ja sam uzimao hranu, stoku, odjeću. Sve do čega smo došli. Takva smo naređenja dobivali. A sada, daj da te još jednom poljubim, a četa će od sutra imati šta da jede, to budi siguran. Uostalom, tu je komesar.

BOTICA PURE

Za dan-dva brigada je nahranjena, a zatim je trebalo ponovo zavesti strogu štednju i smanjiti dnevno sljedovanje na minimum, na boticu (grudvicu) pure dnevno.

Ali nije bila u pitanju samo brigada. Odstupajući pred neprijateljem, ogromne mase naroda — ljudi, žena, nejake djece, sve što je moglo da umakne od Krupe, Bihaća, Petrovca. Drvara, Grahova, Glamoča — slilo se u prozorsku kotlinu i pomešalo sa ranjenicima i borbenim jedinicama. Ostaviti ovaj narod, ili ga vratiti na zgarišta popaljenih domova, značilo je vratiti ga u naručje fašističkih koljača, u sigurnu smrt. Zato je donijeta odluka da se formiraju zbjegovi i svaka brigada da povede sa sobom po jedan zbjeg i stara se o njemu.

I naša brigada je dobila jedan takav zbjeg od nekoliko desetina ljudi, žena i djece. Zdravi i mlađi ljudi su raspoređeni po četama, a žene, djeca i nešto staraca ostali su u zbjegu koji je bio priključen brigadnoj intendanturi. Sljedovanje je davano i njima kao i borcima.

I tada, kada smo dnevno sljedovanje sveli na boticu pure. očekujući ponovo glad, desilo se nešto što još nisam zaboravio i što se ne da zaboraviti iako bi to čovek želio.

Jedna žena je ukrala boticu pure! Samo, ja još i danas, kada se tog slučaja sjetim, razmišljam da li je ukrala . . . ?

Posljednjeg dana pre nego što će brigada krenuti za glavinom, kuvar je dijelio dnevno sljedovanje pure. Svakom po boticu. Jednako i djeci i odraslima.

Baš sam se spremao da odem u štab brigade, da vidim kakvi su izgledi za pokret, kad spazih jednu drugaricu-borca koja je tog dana pomagala kuvaru oko podjele dnevnog sljedovanja, kako vuče za ruku jodnu iscrpljenu i izbezumljenu ženu iz zbjega.

— Druže intendante, ova je ukrala boticu pure. — Evo tu joj je u njedrima.

Zena me gleda ukočenim pogledom, vilice joj podrhtavaju, a rukama zaklanja njedra.

— Ukrala boticu pure? — Jesi li ti sigurna da je kod nje u njedrima?

— Jesam, sigurna sam. Evo da joj raskopčam njedra vidjećeš . . .

Sirota žena, još jače pritiskuje rukama grudi . . .

— Pokaži! Pokaži, ne boj se — velim joj.

Ona raskopča njedra i zaista, botica pure, kao omanja jabuka, još vruća, puši se, a na grudima joj plik . . .

— Za koga si to uzela, za dijete?

— Ne, nisam za dijete, ono je dobilo.

— Pa i ti bi dobila.

— Znam. Nisam za sebe uzela. Za njega sam uzela. Za muža . . . reče sva crvena od stida, podrhtavajući od straha.

Muž joj je bio raspoređen u bataljon, a ona je sa djetetom ostala u zbjegu.

— Pa i muž će dobiti danas isto toliko. A i da ne dobije, zar si se usudila to da uradiš? Zar si zaboravila kažnjavanje one dvojice . . . ?

Ništa nije odgovarala, samo je i dalje drhtala.

— Jeli još neko vidio da je uzela puru? — pitam drugaricu koja ju je dovela.

— Nije. Mislim da nije niko drugi vidio.

— Dobro, ti sad idi, a ova žena neka ostane, i nikome ne govori o ovome, dok ja to ne raspravim sa štabom brigade.

Kad drugarica ode, ponovo pitam ženu:

— Pa zašto to uradi nesretnice? Da si rekla da si to učinila za dijete, pa i da razumijem, ali za muža . . . On je čovjek. Sada je i borac, nosi pušku. Šta misliš, šta bi ti on rekao da si mu donijela tu jadnu boticu pure. Ukradenu boticu pure da pojede krišom od svojih drugova koji su isto tako gladni kao i on . . . I to poslije suđenja onoj dvojici . . . Da li bi on to primio, interesuje me?

Žena brižnu u plač.

— Ne bi, ne bi primio. Sad tek vidim šta sam uradila . . . Mislila sam — neće izdržati glad. Uzeće negdje sam. Borci će ga osuditi, a ja imam samo njega. Njega i ovo dijete. Šta bismo ja i dijete bez njega? Bolje strijeljajte mene . . .

Nesretna žena je i dalje jecala, a izbezumljen i ukočen pogled nije skidala sa botice pure koja je stajala pred njom.

Razmišljao sam . . . Zar opet strijeljanje? Zar majku da strijeljamo pred očima djeteta i muža . . .?

— Druže intendante, pismo iz štaba brigade. — trže me glas kurira . . .

— Brigada kreće pravcem . . . glasilo je naređenje . . .

Dalje nisam čitao, krenuo sam da izdam naređenje za pokret.

Neće biti kažnjavanja, neće biti gladi, brigada kreće pravcem . . .

Đuro BAJIC